

REPREZENTANȚI AI CULTURII MAGHIARE ÎN COLECȚIA MEDALISTICĂ AIUDEANĂ

Mihaela Coza, Matilda Takacs

Un rol important în constituirea colecției numismatice și medalistice a muzeului aiudean, l-a avut profesorul iluminist Benkő Franciscus, fondatorul Muzeului din Aiud, muzeu care și-a desfășurat activitatea pe lângă Colegiul academic Bethlen din Aiud. La îmbunătățirea colecției numismatice, un mare aport l-a avut groful Mikó Imre, care în anul 1863 și-a donat propria colecție numismatică.

Din aceste două colecții am ales trei piese ale unor reprezentanți ai intelectualității maghiare care s-au remarcat în mod deosebit prin activitatea desfășurată în veacul al XIX-lea, marcând prin opera și personalitatea lor evoluția culturii maghiare.

1. Medalie dedicată lui Döbrentey Gábor, pentru editarea publicației Erdelyi Múzeum, 1818. (Planșa I, fig. 1)

Döbrentey Gábor (1. XII. 1786, Nagy-Szöllös, comitat Veszprém – 28. III. 1851, Buda), poet, scriitor, lingvist și istoric. După studii primare și liceale efectuate în Ungaria, a călătorit în Germania, unde a audiat timp de trei ani cursuri de lingvistică, istorie, literatură și filozofie. În 1820 a audiat la Târgu Mureș cursuri de drept, depunându-și jurământul de avocat. Șederea la Viena i-a permis să scrie numeroase articole, rămânând în manuscris și o lucrare intitulată "Magyar dolgok Bécsben", (Obiecte maghiare în Viena)¹. În 1825 l-a cunoscut la Bratislava pe Széchenyi István, întâlnirea celor doi având însemnate efecte în viața academică și literară a Ungariei. În 1814 a lansat revista "ERDÉLYI MUZEUM" (Muzeul Ardelean), în zece numere; majoritatea lucrărilor au aparținut redactorului revistei². În amintirea editării revistei a fost emis în 1818 un set de medalii din argint, bronz și cositor. Muzeul aiudean păstrează o medalie din cositor, nr. inv. 6406, provenind din fosta colecție a Colegiului Bethlen (inv. 1652), donație Kosza Dániel din Deva.

Av. DÖBRENTÉY – GÁBORNÁK / A HVNYADI MEGYE TÁBLA BIRÁIÁNAK / KI / A DICSŐ ARÁNYT IOL BEFEIÉZET / NEVELÉS GODIAI KÖZT / AZ / ERDÉLYI – MÚZEUM – KIADÁSÁVAL / LESZ TETTE – A – TODOMÁNYOKAT. / EBREZTETTE – A HAZAFI LELKET. / TERIESZTETTE – A – IO – ÉS – SZÉP – IZLÉST. / A – SZIVEK BEOLTOTTA – A – HONNI NYELV SZERETETÉT. / E / KICSIBE AZT A MIT A NEMZET ÉREZ / NYUITIA / FÉMLŐ ÉRDEMEINEK ÉS SZEMÉLIÉNEK / BARÁTIA. / 1818. dedesubt o ramură de palmier și una de laur legate cu o panglică.

Rv. semicircular: VIDÁMIT ÉS ÉLESZT. în câmp: Genius în zbor deasupra unui glob pământesc pe care este scris ERDELY;

D = 53,60 mm; orificiu ulterior în partea superioară; Resch nr. 244.

(Av. Lui Döbrentey Gábor din partea tablei comitatului Hunedoara în semn de prețuire, cu sprijinul Muzeului Ardelean, pentru contribuția la extinderea cunoștințelor științifice și trezirea sentimentului patriotic, dezvoltarea simțului artistic, însuflețirea inimii în sentimentul dragostei față de limbă și față de națiune.

Rv. a bine dispune și a lumina.)

2. Medalie dedicată morții scriitorului Széchenyi István, 1860. (Planșa I, fig. 2)

Széchenyi István (21. IX. 1791, Viena – 7 / 8. IV. 1860, Budapesta), conte de Sárovar și Felsővidék, a fost fiul contelui Sz. Ferencz - fondatorul Muzeului Național Maghiar – și al contesei Festetics Julianna. După studii făcute în particular își susține examenele la școala publică, cu rezultate strălucite. Conform tradiției, împreună cu ceilalți doi frați ai săi, îmbrățișează cariera armelor. A fost combatant în războaiele antinapoloniene, inclusiv la bătălia națiunilor de la Leipzig (1813), fiind decorat cu ordinul țarist Sf. Vladimir. În timpul deplasărilor efectuate a vizitat Germania, Franța, Italia, iar după înfrângerea lui Napoleon I, va întreprinde călătorii de studii în Franța, Anglia, Italia, Grecia, Bosfor și

¹ Printre lucrările sale mai figurează: A Magyar Tud. Akadémia Évkönyve I-II, Pest, 1833, 1835 (Anuarul Academiei Ungare de Științe); Shakespeare remekei (Minunățiile lui Shakespeare), Buda, 1834; Régi Magyar Nyelvméleket, I-III și IV (Vechi monumente lingvistice maghiare), Buda, 1838, 1840, 1842, 1846; Huszárdalok (Cântece husărești), Buda, 1847.

² A Pallas Nagy Lexikona, V, Budapesten, 1893, p. 475-476; Révai Nagy Lexikona, V, Budapest, 1912, p. 713; Adolf Resch, Siebenbürgische Münzen und Medaillen von 1538 bis zur gegenwart, Hermannstadt 1901, p. 245, Lil, nr. 242 a-243-244, T 77 / 243; Br. Ványi Ferencz, Magyar Irodalmi Lexikon, Budapest, a " Studium " Kiadása, p. 216-217.

țământul Asiei Mici ajungând să cunoască poezia italiană precum și artele Greciei. Revenit în țară a întreprins călătorii în orașe renumite din Ungaria și Transilvania. Cu acest prilej a vizitat și Aiudul, în zilele de 16 și 17 iulie 1821. (În memoria acestei vizite în anul 1994 a fost dezvelită o placă comemorativă pe fațada casei parohiale reformatate din cetatea medievală a orașului). A fost fondatorul Academiei de Științe a Ungariei, iar în 1848 a fost ministru al Ungariei³. Cu prilejul morții sale s-a emis o medalie comemorativă. În fosta colecție Mikö a muzeului aiudean s-au păstrat două medalii din cositor, dintre care în actuala colecție numismatică se mai păstrează doar un exemplar (nr. inv. 6588).

Av. gravor SEIDAN; în câmp: bust stânga Széchenyi István.

Rv. SZÉCHÉNYI / JSTVÁN / + 1860 APRILIS 8 IK, totul într-o cunună din două ramuri de laur, legate cu o panglică.

D = 23,00 mm; inel pentru textilă.

3. Medalie dedicată morții grofului Teleki László, 1861. (Planșa I, fig. 3)

Teleki László (11. II. 1811, Pesta – 8. V. 1861, Pesta) este fiul contelui Teleki László și al baroanei Mészáros Johanna. După studii făcute în casa părintească urmează universitățile din Pesta și Berlin. În 1836 a ajuns membru corespondent al Academiei Maghiare de Științe, devenind membru plin în 1844. A fost reprezentantul districtului Făgăraș în dieta Transilvaniei din 1836. Din 1844 a fost membru al Asociației pentru drepturile maghiarilor, din care făcea parte și Kossuth Lajos. În 1848 a fost trimis la Paris în calitatea de ambasador al Parlamentului Ungar pentru apărarea cauzei maghiare pe lângă Republica franceză, rămânând în străinătate și după înfrângerea revoluției. La 17 decembrie 1860 a fost arestat de poliția din Dresda și extrădat autorităților austriece. Probabil că acest incident a cauzat sinuciderea sa câteva luni mai târziu. Ca om politic și de cultură maghiar a lăsat posterității scrieri politice, versuri, drame, lucrări de belearte⁴. În memoria dispariției acestui reprezentant al culturii maghiare au fost emise trei tipuri de medalii, în vechea colecție numismatică a muzeului ajungând patru exemplare (o piesă – colecția Miko, trei piese – colecția colegiului). În prezent în colecția numismatică a muzeului aiudean se găsește un singur exemplar, nr. 6589, provenit din colecția colegiului, nr. inv. 1668.

Av. circular: SZÉKI GRÓF TELEKI LÁSZLÓ HALÁLA EMLÉKEÜL SZÜL: FEBR: 11 KÁN, 1811 + MÁJ: 8 KÁN, 1861.; în câmp: bust din față Teleki László.

Rv. ISTENI LELKE HAZÁNK ÖS / ÉLTÉBE OLVADA : IGY Ö / ÉLNI FOG ITT KÖZTÜNK, / MIG E ' HON ÉLETE TART; - / HA E HON NEMESÜL / ELVÉRZENE A SZABAD ESZMÉK / HARCZAIBAN TELEKI / AKKOR IS ÉLNI FOGAND: / VÉRTANUKÉNT, MINTEGY DICSÖÜLT / - NAGY SPÁRTAI JELLEM, - / S SZELLEME MINT NEMTŐ: / ... MESSZE VILÁGRA HATAND.

D = 49,80 mm

(Av. în amintirea morții grofului Teleki László;

Rv. Sufletul lui dumnezeiesc s-a topit în veșnicia traiului patriei noastre. Așa el va trăi aici printre noi, atât cât durează traiul acestui pământ, chiar dacă această patrie ar muri însângărată în lupta pentru idealul libertății; și atunci Teleki va trăi slăvit ca martir, un mare caracter spartan, și spiritul său nobil va străbate departe în lume.)

Aceste medalii reprezintă o formă de recunoaștere generală a activității meritorii, care depășește și pe această cale limitele conjuncturale ale unei epoci, devenind piese cu valoare artistică și de colecție proprie, aflate în atenția numismaților.

³ Szinnyei József, Magyar Irok Élete és Munkái, XIII, Budapest, 1909, Kiadja Hornyánszky Viktor, p. 502-515.

⁴ Ibidem, p. 1415-1418.

PLANȘA 1

Fig. 1.

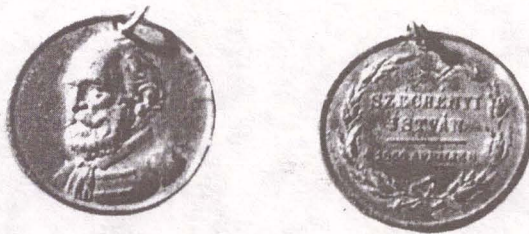

Fig. 2.

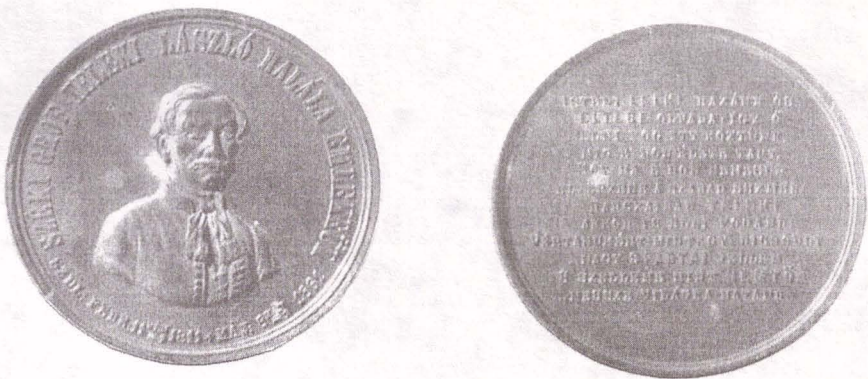

Fig. 3.

VERTRETER DER UNGARISCHEN KULTUR, IN DER MEDAILLIONS SAMMLUNG IN AIUD

Zusammenfassung

In dieser Arbeit sind drei Medaillen, die einiger Vertreter der ungarischen Intelektualität gewidmet sind, vorgestellt. Zwei dieser Stücke gehören zur Sammlung des Gymnasiums, das dritte Stück gehört zu der Miko Sammlung. Döbrentey Gábor war Dichter, Schriftsteller, Sprachforscher und Hystoriker, Er hatte auch eine reiche publicistische Tätigkeit, unter der die Ausgabe der Zeitschrift " Erdély Múzeum " zu erwähnen ist. Széchenyi István war Schriftsteller, Gründer der Wissenschaftsakademie Ungarus. Graf Teleki László, ließ seiner Nachwelt politische Schreiben, Gedichte Dramen, Belle-Arte Arbeiten.